

Zitierhinweis

Kessler, Vojtěch: review of: Marian Hochel, Vivant Denon a kouzlo
empíru. Napoleonova hvězda, která oživuje duši, Praha: Togga,
2020, in: Český časopis historický, 2021, 2, p. 480-482, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/686821c2c3ae471cbf428c19ac45824e>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen
Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber
hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der
Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen
Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

zpracoval postoje polských králů a litevských knížat vůči vyznavačům pravoslavlí na Litvě přelomu 15. a 16. století. Největší pozornost věnoval zákazům staveb nových kostelů, které panovníci, počínaje Jagiełlem i Witoldem, opakovaně vydávali. Kempa soudí, že na rozdíl od zákazů manželství mezi katolíky a pravoslavnými byly zakazy staveb nových kostelů (a přestaveb dřevěných kostelů na kamenné) reálně dodržovány. Na základě dochovaných pramenů však odmítá názory o netolerantním chování vůči pravoslavným v podobě odnímání kostelů (s výjimkou Vilna). Postavení katolíků považuje sice za privilegované, pro počátek 16. století však zdůrazňuje stále patrnější intenzivní posilování autonomie pravoslavného obyvatelstva, včetně šlechty a duchovních. Starší snahy vytlačit pravoslavné z držení zemských úřadů přestaly podle jeho soudu účinkovat, stejně jako zakazy, podle nichž nesměli pravoslavní měšťané zasedat v městských radách. Díky privilegiím polského krále Alexandra a následně i jeho bratra Zikmunda I. Starého získali pravoslavní duchovní ekonomické imunity srovnatelné s výsadami katolických duchovních. Pravoslavní biskupové však i přes nově nabyté autonomní postavení zůstali ve srovnání s katolickými biskupy chudými preláty. Nemohli vést tak okázalý život a nebyli schopni rozvíjet umělecký mecenát.

Martin Nodl

19. a 20. století

Marian HOCHEL

Vivant Denon a kouzlo empiru.

Napoleonova hvězda, která ožívuje duši

Praha – Opava, Togga –

Slezská univerzita v Opavě 2020, 420 s.,

ISBN 978-80-7476-202-2.

Publikace opavského historika Mariana Hochela patří k pozoruhodným počínům. Nejen proto, že se vědomě nachází na pomezí dvou oborů, a sice dějin umění a dějin jako takových, ale také proto, že podobně osciluje mezi (přínejmenším) dvěma žánry. Ač autor sám vysloveně uvádí, že kniha nemá být pojímána jako biografie, o specifickou biografii svého druhu se přece jen jedná. Nicméně ta je balancována, místy až zatlačena do pozadí kvalitní uměnovědní analýzou. Obě jsou pak obohacovány vhodně zvolenými narativními (až anekdotickými), reflexivními pasážemi a diskursivními analýzami.

Publikace vychází z autorovy disertační práce, přičemž je částečně přepracována a doplněna, zejména o rozsáhlé textové přílohy. Hochel si za cíl výzkumu stanovil analýzu obrazu francouzského císaře Napoleona a jeho následnou prezentaci a reflexi v kontextu formování empirového stylu ve Francii. Středobodem jeho náhledu však není osoba císaře, ani jeho vlastní umělecký styl, ale postava českému čtenáři prakticky neznámá, generální ředitel muzeí doby konzulátu a císařství – Dominique-Vivant Denon, hlavní Napoleonův poradce ve věcech vkusu a umění. Nikdo více než Denon se totiž v intencích propagandy nepodílel na formování Napoleonova obrazu ve veřejném mínění, a tudíž i na genezi jeho kultu osobnosti.

Kniha je členěna na rozsáhlý metodologicko-koncepční úvod a pět nestejně rozsáhlých

kapitol. Ty sice působí místy disparátně (patrně se do nich promítá různá doba a motivace textace), nicméně společně kladené otázky, neustálý zřetel na pointu celé knihy a zejména vysoký jazykový styl, obohacený častými figuracemi, drží text pohromadě a vytváří dojem kompaktního promyšleného díla.

V úvodu Hochel podotýká, že zabývat se empirií ve středoevropském prostoru je opodstatněné, ba žádoucí. A nejde jen o zaplňování příslovečných bílých míst. Tím, že si autor všímá především instrumentalizace uměleckého slohu, zasazuje jej do celospolečenského kontextu. Vyvaruje se tak chyb, kterých se dopouštějí mnozí historikové umění, resp. za které jsou klasickými historiky velmi často kritizováni. Hochel navíc v souvislosti s definovanými fenomény propagandy a mýtem připouští nutné ovlivnění umění dalšími obory, jako je estetika, filozofie, politologie, psychologie, sociologie, muzeologie, lingvistika a také třeba žurnalistika. Je třeba poznamenat, že podněty většiny z nastíněných oborů jsou v knize jasně patrné.

Závěrem myšlenkově inspirativního úvodu si autor klade několik otázek, které se pak v průběhu celé knihy vrací, je na ně odpovídáno nebo jsou naopak dále problematizovány. Většina z nich se točí kolem ústředních dvou postav celé knihy: prvního konzula, resp. císaře Napoleona a vrchního ředitele muzeí Denona. Autoritářský sluha versus autoritářský pán. Kdo byl zrcadlem toho druhého? Do jaké míry bylo Denonovou činností ovlivňováno veřejné mínění ve Francii? Bylo jeho působení v Napoleonových službách koncem jedné epochy a počátkem nové? Jaký obraz vládce, symbol integrující a obrozující, stavěl Denon do popředí pozornosti (nejen) francouzského

publika, aby si podmaňoval veřejné mínění a posiloval základy, na nichž byla postavena jeho autorita? Byla tato řízená oslava Napoleonovy osobnosti pokusem o soustavné potvrzování legitimacy jeho vlády? Do jaké míry byl Denon schopen ovlivňovat veřejné mínění v Napoleonův (a zcela jistě i ve svůj) prospěch a v jaké míře se jeho aspirace promítly v novém reprezentativním stylu francouzského vladaře?

V první kapitole „Vivant Denon: arbit, censor a Napoleonův hlavní poradce v otázkách umění a vkusu“ se Hochel pokouší odpovědět na otázku, do jaké míry měla Denonova a Napoleonova autorita ve světě oficiálního francouzského umění vliv na formování empirického stylu. Kapitola zkoumá vztah mezi Napoleonem a jeho hlavním poradcem v oblasti umění. Snaží se vymezit jejich ambice v rámci státní kulturní politiky a poodhalit jejich specifika v otázkách vkusu.

Následující kapitola „Denon: mistr propagandy?“ nastiňuje nejzajímavější propagandistické projekty, u jejichž zrodu stál Denon a představuje jej jako schopného manipulátora. Čtenář se pak nemůže ubránit, aby společně s autorem nepřemýšlel nad komplementaritou vůlí obou osobností. Byla Napoleonova řízená glorifikace prostředkem nebo účelem? Kdo z dvojice ředitel – vládce byl nástrojem ambicí toho druhého? Denon snil svůj sen a Napoleon mu jej plnil. Napoleon současně snil sen svůj a Denon ho v něm rád a umně utvrzoval.

Kapitola „Denon a imperiální propaganda v tisku“ poté demonstrovuje, že napoleonská propaganda měla skutečně působit ve dvou směrech a využívat sílu obrazu i slova. Napoleon si byl vědom síly tisku, věděl, že „tisk je arzenál“. A právě z toho důvodu nemůže být tisk k dispozici všem, tím méně těm,

kteří by mohli ohrožovat jeho pozici. V této kapitole najdeme literárně nejzdařilejší pasáž knihy – metaforu o dirigentu. Její hravost, ale zejména funkčnost a přiléhavost zaujmou nejednoho čtenáře.

Poměrně rozsáhlá je kapitola o medailérství – části uměleckého spektra, které dnes již nemá takový impakt jako před 200 lety. Kapitola „Denon a formování Napoleonova obrazu prostřednictvím medailérského umění: od *histoire métallique* k *histoire napoléonienne*“ ukazuje, že Denonovi byl tento obor nejbližší. O medailérské umění se zajímal ještě ve službách Ludvíka XV., byl vášnivým sběratelem a uměleckým kritikem.

Závěrečná kapitola „Denon versus Napoleon: socha versus architektura“ představuje dva rozsáhlé skulpturně-architektonické objekty estetického a komemoračního charakteru. Byly vztyčeny v pařížském veřejném prostoru, aby upoutaly zájem širokého publika a stavěly jeho očím pilíře a symboly Napoleonova režimu. Jejich přípravu, organizaci a kontrolu vedl z pověření císaře Napoleona opět generální ředitel muzeí Denon. První realizací je triumfální oblouk na náměstí Carrousel a druhou vítězný sloup Velké armády na náměstí Vendôme. V těchto projektech se propojuje role Denona coby vysokého státního úředníka, organizátora státních zakázek, návrháře, uměleckého kritika a výkonného umělce.

Jedním z mnoha důvodů, proč knihu doporučit, je skutečnost, že Hochel umí psát. V tomto banálním sdělení se skrývá informace, že umí psát tak, aby čtenáře „chytí a nepouštěl“. Čtení příběhu o Denonovi, o empirii a o Napoleonově propagandistickém obrazu je vysloveně příjemnou aktivitou. Autor byl ovlivněn francouzským dějepiscetvím a specifickým syžetem vyprávění. Zejména v pasážích o architektonických re-

alizacích se čtenář nemůže ubránit srovnání s prvními kapitolami Schamových *Občanů*. A z tohoto srovnání vychází Hochel se ctí. Drobné „neduhy“, jako například poznámkový aparát na konci knihy, který dává tušit, že publikace je určena i laické veřejnosti, jsou pochopitelné a omluvitelné. Kniha je pozoruhodným počinem, který lze jen doporučit.

Vojtěch Kessler

Arno MENTZEL-REUTERS –

Martina HARTMANN –

Martin BAUMEISTER (Hrsg.)

Das Reichsinstitut für ältere deutsche Geschichtskunde 1935 bis 1945 – ein „Kriegsbeitrag der Geschichtswissenschaften“? Beiträge des Symposiums am 28. und 29. November 2019 in Rom

(= Monumenta Germaniae Historica.

Studien zur Geschichte der Mittelalterforschung 1)

Wiesbaden 2021, Harrassowitz Verlag,

ISBN 78-3-447-11631-2, XII+250 s.

+ řada fotografií.

Máme před sebou smutnou, ale poučnou četbu, která zapadá do už po desetiletí intenzivně pěstované německé (sebe)kritiky, směřující k vypořádání se s dobou nacismu a jeho znásilňováním svobodné vědecké práce, a to i po stránce organizační. Že toho nezůstala ušetřena ani mediévistika, rozumí se samo sebou, i když to nebylo navenek vždy dostatečně patrné. Zatím vedla cesta bádání většinou formou biografii různých „ikon“, jejichž aura často přežívala i po válce, ač se dnes ukazuje, že jejich prezentovaný (často jde o autoprezentaci) morální profil leckdy ani zdaleka neodpovídal skutečnosti (např. Karl Bosl, ale i Edmund